

Tar Károly

Pillantás a kompról*

Bizony mondom, igen jól és idejében tette Komlós Attila, amikor újra figyelmünk középpontjába helyezte a nyugati magyar szórvány sanyarú helyzetét. (Komlós Attila: Korszakováltás a nyugati magyar szórvánnyal való kapcsolattartásban, Nyelvünk és Kultúránk, 2004/6.) Merthogy ezen a téren valóban nem tapasztalunk sok változást, éppen ezért egyre nyilvánvalóbb, és egyre sürgetőbb a szemléletváltás, a változtatás szüksége itt nyugaton, és otthon is, hogy a külföldön élők javára és a haza előre menetelére „magunkra hagyattatásunkon” javíthassunk, ennek káros következményeit valamennyire mérsékeljük.

Az alábbi jegyzeteimmel csupáncsak pásztázhatom azt a megoldatlan kérdéskört, amely a nyugaton élő magyarokban feltornyosult az elmúlt évek alatt. Tíz esztendeje eszem a svédek kenyerét, talán ez elegendő idő arra, hogy érzéseimben és meglátásaimban az itt élő magyarok érzései és gondjai is kitörölhetetlenül elkeveredjenek és fel-felhorgadjanak. Az elkülönülés és a hazatalálás dilemmáját még nem oldotta fel az, hogy anyaországunk az Európai Unió tagja. Magyarságunk megőrzése most már bizonyára könnyebb, de tudatos tevékenységünk és a haza éltető figyelme nélkül nem sokra megyünk. A változtatáshoz elengedhetetlen valamiféle olyan felmérés, amit ittlétem óta a „Tudnunk kell egymásról!” figyelemzetéssel sürgetek. Apró lépésekkel fokozatosan javítottunk és javíthatunk helyzetünkön. De még nincs elég erő, nincs elég tisztánlátó akarat, többek között például a mindenben fontos „népszámlálásunk” véghezvitelére. Nemcsak az a lényeges, hogy végül is hányan élünk ebben a kellemesnek mondható befogadó országban, hanem az is, hogy kik vagyunk, kikre számíthatunk megmaradásunk hétköznapjain. A nemzeti kisebbségként való elismertetésünk, az anyanyelvi oktatás, a művelődés, a társasági élet és számos más életvitelünket meghatározó kérdés nem mondható kielégítően és véglegesen megoldottnak. Ezekről, és más, a közérzetünket alakító dolgokról írtam a alábbi jegyzeteimben. Kezdem az örökös hazagondolás vallomásával.

1.

Az „erdélyi gondolat” örökösei vagyunk, és Tamási Áronhoz hasonlóan keressük otthonunkat a szülőföldön, hogy valahol otthon legyünk benne, amelyből a történelem minduntalan ki akar forgatni bennünket. Az eddigi gyakorlatból táplálkozó hiedelmek szerint, jogaink gyarapítása mások jogainak csorbítása. Nem így van, de tény, hogy „Nincs és sohasem létezett olyan demokratikus vagy más, ál-

lamba szervezett ország, ahol minden lakosnak egyenlő politikai jogai vannak.” (Ankerl Géza: Tézisek a különböző anyanyelvű (háztartású) népességek hasznos együttéléséről, Magyar kisebbség, 1995/2). Az élet elviseléséhez szükséges alapvető jogainkról van szó. De a kisebbség igényeinek nincs, és nem is lehet határa, mert lényege az, hogy nem kívánunk kisebbségben maradni. Különösen azok nem, akik szülőföldjükön akarataik ellenére kerültek egy másik nemzet uralma alá. A mi helyzetünkben nem igazságos megoldás a Romániához való tartozás, és az erdélyi románság szemszögéből sem lenne igazságos a Magyarországhoz való tartozás. A történelem folyamán számos olyan alkalom adódott, amikor az önálló Erdély látszott a legigazságosabb megoldásnak, de ezt a nagyhatalmak képviselői nem akarták. Talán még most sem késő, valamiféle autonómia megnyugvást hozhatna az Erdélyben élő nemzetiségek számára. Ezzel a gondolattal leszámoltam a változás utáni évben, amikor megalakítottam a magam egyszemélyes Erdély Pártját, amelynek mindig újraválasztott elnöke, titkára és tagja vagyok, és arra bízattam kétmilliónyi honfitársamat, tegye ezt hozzám hasonlóan. Mindazonáltal meggyőződésem, hogy a jövő mást, többet, jobbat, egyszerűbbet kér tőlünk. Tanúi vagyunk Európa egységesítésének, szemünk előtt zajlik világunk formai újjászületése. Szakszerű vizsgálódás kiderítheti, hogy a különféle egyesítésre törekvő erők az emberi társadalmat „fenyegető” atomizálódásunk közepette zajlik, talán éppen ennek hatására.

„Az erdélyi magyarság szerveződésének kérdései meglepő azonosságot mutatnak a világpolitikában makro méretekben bekövetkezett változásokkal... Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra az, hogy mindenféle egyesülés előfeltételeként előbb az elkülönülés, az etnikumok esetében a népek magukra találása folyamatának kell lejátszódnia. Teljes önazonosulás nélkül, az emberi szabadság gyakorlata nélkül a kis népek, a nemzetiségek egyesülésének nincs értelme. Az egyenlőtlenégekből eredően a későbbiek folyamán indukált erők állandó bajforrásai lehetnek mindenféle együttlétnek, együttműködésnek. A már egyesült európai országokban is éppen elég példát találunk arra, hogy talán előbb kellett volna a különféle etnikai, vallási stb. csoportosulásokba tartozók igényeivel számolni.

A világ darabokra való széthullásának félelme alaptalan, a felaprózódással egyidejűleg fellép és működik az összetartó erő. Az örökké sántító hasonlatokkal ezt a tényt csak kódósítanénk. A folyamat lényege abban áll, hogy a nemzeti kiteljesedést, illetőleg a kisebbségi lét szorításának feloldását elvállalják-e a demokrácia szabályai szerint mindig a maguk hasznára, de sohasem a mások kárára a nemzetek, és a polgárok civilizációs szintjének növelésével képesek-e véghezvinni mindenik nép vagy anyaországtól elszakított nemzettöredék átmentését a zsarnokságból az új egyesülésbe. Az európai egyesülés tartósságát abban látom, hogy földrészünk kisebb közösségei közvetlenül is kapcsolódhatnak a központhoz. Korszerű világunk az ilyesfajta összekapcsolódási módra már rég lehetőséget talált és teremtett az óriási kapacitású komputerekkel és információs központokkal.

A függetlenégre törekvő emberi elme „egyesbe” kapcsolódva éli az emberi észre alapozott életét. Az információáramlásban szükségtelen az óvatosságból lassító, nyakatekert demokratizmus. A parancsuralmi rendszerek alatt egyesített birodalmak után a demokrácia ereje tartotta és tartja össze hatalmas országokban a sokféle nemzetiségeket. Ezek kapcsolata a nagy egészet irányító központhoz csak meghatározott, különféle egységek útján volt lehetséges. Az európai egyesülés magasabb szinten valószínűleg a kis országokat és a nemzetiségeket sokirányú kötődéseikkel együtt képes lesz egyenlő jogokkal az irányítás legfelsőbb szintjéhez kötni. Ezért nem elleneznünk kell a felaprózódást, az alapszerveződéseket, hanem elősegítenünk, hogy etnikai és más egységenként, a legkeményebb magig lebontva együvé tartozásunkat, sejtként kapcsolódjunk a központhoz. Az agyközpont és a sejtek kapcsolata mutat ilyen szerveződési formát, amelyben a jelzések áramlása igényeink szerint egyszer majd az emberi szervezetben és a társadalomban is a meglévőnél sokkal használhatóbb és gyorsabb lehet.” (Lásd *Borúlátók bizakodása* című írásom, Korunk, 1994/ 4)

Innen a következtetés, hogy a jövő embere az átjárhatóság határtalan világában mindenütt otthon lehet, ha anyanyelvében otthon van. „Nem a fenyők...”, stb., idézhetnénk székely költőnk, és sok más egyébből is azt a korparancsot olvassuk ki, hogy elsősorban anyanyelvünkben kell otthon lennünk, tehát elsősorban megtartó kisközösségeket kell éltetnünk, ahol nyelvünket gyakorolhatjuk, szellemiségünket, hagyományainkat, lelkiségünket művelve sajátosságainkat az utánunk következőknek átadhatjuk. Ha a politikusaink elsősorban nem ezt támogatják minden lehető anyagi eszközzel és népnevelő igyekezettel, akkor nem valószínűs megmaradásunk tudatos akarói, hanem minduntalan a hatalmi harctereken randalírozó kivagyiskodók, akik a saját szobrukat tehetségtelenül alkotják, és megmaradáson valójában a maguk hite szerinti, jóakaró csoportnak az uralkodását értik. Az erdélyi magyarság jéghegyének, a kultúrát fullasztó, kultúraellenes szennyében, a felszín alatti mélyben sorvadó tömeget kell éltetni, az elit amúgy is megmarad. De az erdélyi magyar értelmiség önfeláldozó szolgálata nélkül nincs megmaradás. Ezért sajnálatos minden, a jéghegy kilátású csúcsára delegált, emberünk kivándorlása. De akárhova is kerül, ha folytatja szolgálatát, ha anyanyelvét ápolja, és ápolni szoktatja környezetét, teljesítheti hivatását. A magam mentségére mondom ezt, mert hozzátartozóim halála után, egyetlen lányom után, 1995 végén telepedtem meg Svédországban, hogy unokáim (a harmadik a nyáron érkezik) nevelését, anyanyelvük ápolását segítsem.

Tudom, hogy kedvemre való szolgálattal bennük Erdélyt építem. Mert Erdély már nem az a Kárpátok-ölelte hegyes-völgyes, és sokszor, és sokféleképpen ellenünkre kiforgatott világ, amit ott születésünk és múltunk jogán jobbnak igénylünk. Erdély véglegesen bennünk van, múltjával és jelenével. Ha engednék Makkai borulátásának, azt is leírhatnám, hogy ennek a világnak jövője sincs. Nem vagyok borulátó. Annyit tudok, hogy az én életemben, Erdélyben nem lesz, nem

lehet minőségi változás. Barátaim megmosolyogtatására évtizedek óta hangoztatom, hogy lemaradásunk csupán százhusz év. Nyilván tévedtem. Ha számba vesszük a valamikori „Kincses Erdély” óta bekövetkezett különféle rombolásokat, akkor az újjáépítéshez ennél több idő kell, mert a rombolások gyűrűje belső magunkat, erkölcsünket nemcsak érintette, hanem alapjaiban megváltoztatta. Egy vezércikkem címében ezt írtam: Magyarország: becsület. Emberöltők kellene ennek újjáépítésére. Nincs honvágyam. Otthon vagyok, édes anyanyelvemben. Fiú unokám negyedik évének telén, az errefelé ritka hóesésben, a lámpafényben sziporkázó hópelyhekre, az abroszról összetakarítandó morzsákra gondolva, a *csillagmorzsák* metaforával lepottintott meg. S ha nem lesz belőle költő, valamiképpen már is az, erdélyi svéd-magyar lesz a kies Skandináviában, mert már most leszoktatom a mögöttes beszéd nyögdelőzéseiről, hogy bátran igenelve határozott nemet is mondhasson megfelelő alkalmakkor.

2.

Svédország dicséretét zengtem másfél évtizeddel ezelőtt, miután kétszer idelátogathattam. Azt dicsértem, amit megtanulhatunk a svédektől: tisztaságot, rendet, csöndes nyugalmat, az egész társadalomra kiterjedő emberséget. Most, hogy huza-mosabb időt tölthettem közöttük, látom gyengéiket is. Nem mind arany, mi fénylik. Jelenük kielégítő, jövőjük ugyanúgy féltetni való, mint a másoké. Ha Erdély bekapcsolódik valamikor a korszerű Európába, akkor nyerhet a svédek tapasztalataiból is. Száz évvel ezelőtt mélyebbről jöttek, mint mi, és a gyors civilizációs fejlődésben kissé elvesztették önmagukat. Annyira beleestek az amerikai élet csodálatába, hogy feladva sajátosságaikat igyekeznek mindenben a jóléti államoknak talán a legiskolázatlanabb világához hasonlóan élni. Közben észre sem veszik, hogy Európától távolodva egyre kevesebbet fordítanak a humaniorákra, önértékeik művelésére. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a svédek kétnyelvűek, anyanyelvükön kívül angolul is tudnak, hiszen második elemitől tanulják ezt a világnyelvet. A digitális kultúra, és főleg az Internet gyors elterjedésének (az internetes postafiókok száma több millió, tehát a lakosok több mint fele használja) köszönhetően információözönben fürdenek, de az amerikai tévéadások mintájára, ahol a tizenhárom évesek szellemi szintje a meghatározó, a svédek sem igen törik magukat, hogy langyos szórakozások színvonalánál fennebb emelkedjenek. Nem tudom igenelni, hogy a fiatalokat különösen érdeklő könnyűzene világban például alig találni svéd nyelvű slágert. A tévé egyik szórakoztató jellegű, amolyan találd ki melyik ez és az a dal? vetélkedőn, a közönség együtt fújja a fülbemászó dalok angol szövegét, látszik rajtuk, hogy ezeket, már az óvodában megtanulták. Önfeladásuk a sértő. Ha valamelyik amerikai tévé csatornán befut egy sorozat, egyféle Szabó-család például, annak mintájára sietve és kétségbeejtően gyengébben megcsüszölnek annak a svéd megfelelője is. Történik ez, miközben mi felnézünk a nagy-

nevű svéd filmrendezők világhíres munkáira, amelyet az átlag svéd nem is ismer. Ha pedig igen, az minden valószínűség szerint amerikai közvetítéssel került a figyelmébe. Innen is mennek a jobbak. Még az iparban és a kereskedelemben is elvonnza őket az önmegvalósításnak képzelt meggazdagodás vágya, akinek valami eredeti ötlete van, azt gyorsan kiviszi Amerikába, ahol ha befut, pénzt csinál belőle. Svédország az a királyság, ahol a leginkább megvalósították a kommunista eszmékből a mindenkinek szükséglete szerinti elvet. A szocialista párt régóta kormányoz, a baloldaliak nem használják a lejáratott kommunista jelzőt, de harmadik pártként tevékenyek, vörös-zászlós ünnepeik, gyűléseik a politikai közélet természetes része, szemben a különféle fasisztoid megnyilvánulásokkal, amelyeket a jóérzésű többség elítél. A politika itt nem vetkőzteti ki önmagából a polgárt, itt nincs habzó szájú ember, aki politikai, eszmei, vallásos hovatartozása különbözőségéért a másik polgárt sértegetve minősítené. Csak a magyarok között van macacs felosztásként 56-os menekültek, azelőtt és azután érkezettek, a Kádár rezsimnek dolgozók vagy az attól elhatárolódók, a magyarságát utálattal levetkezők, és az utolsónak érkezett erdélyi bevándorlók csoportja.

Az egyenlődsdi elvéből a svédek most próbálkoznak kievíckélni, de közben az élet minden területére áterjedt egyféle letargia, egyszerűbben fogalmazva: lustaság, aminek betudhatóan az örökös társadalmi megújulást mozgató erők szívverése betegesen halkul. A kényelmesség - és persze csak az erdélyi szemével tekinthető társadalmi jólét - állóvizében nem kedvelik az akaratot, a változtatást, itt az az illedelmes, aki hagyja a dolgokat a megszokott módon csordogálni valamilyen végkifejlet felé. Mondanom sem kell, hogy nem ez az én világom. De mint idős embernek, nekem is megcsontosodott szokásaim vannak. Egyik ilyen, a megtanult közszolgálat. Írásban jelentkeztem minden fórumon, szóltam fünek-fának arról, hogy mi mindenhez értek, pontokba foglaltam javaslataimat a svéd-magyarok szervezkedésének javításáról. 1992- ben levélben szerteküldtem egy svédországi magyar lap tervét (Erdélyért kiáltom, NIS Kiadó, Kolozsvár, 1993, 22-27 old.) amelyből szerintem egy a magyar állam által támogatott, a nyugaton élő magyarság havi vagy heti lapjának kellett volna kinőnie megmaradásunkat elősegítendő. Amíg otthon voltam, tehát 1995 végéig kaptam néhány „nem lehet” választ, Svédországba érkezve, észre sem vettek. Stockholmban beszéltem minden értelmes emberrel, meghallgattak. És rögtön elfelejtették javaslataimat. Levegőnek néztek. Tartottam előadást az Erdélyi Kiskönyvtárról, a Szépműves Céhről, amelynek intézői tisztjéről, idejövetelem előtt sajtóban közölt lemondó- és elszámoló levélben leköszöntem, de ahogyan Magyarországon, itt is arra buzdítottam, hogy segítsenek éltetni ezt a gazdaságilag is haszonnal kecsegtető hagyományunkat.

„Mögöttes beszéddel” adták tudtomra, hogy itt nem lehet, nem így lehet, úgy sem lehet... Így ment ez egy darabig. Mások is ezt tapasztalták jelentkezéseik alkalmával. Beteges félelem honol itt minden jobbító igyekezettől, a vezetők minden porcikájukkal körömszakadtáig ragaszkodnak megszerzett előljáróságukat

hirdető címeikhez, klikkekbe záródva lombik-magyarságukat éltetik az anyaországra figyelve holmi térdszalagrend elnyerésének ígézetében. Meg kellett szoknom, hogy itt is lassan „örölnek malmaink”. Elmentem a lundi magyarság szervezetének gyűlésére is, meghallgattak. Nem értettek, de beválasztottak a vezetőségbe. Később tapasztaltam, hogy tisztelet a kivételnek, itt mindenfelé a kirekesztést gyakorolják a magyar közösségek. A választáskor a tagság egytizede sem volt jelen. Arról beszéltem, hogy szorgalmunkat ne hagyjuk berozsdásodni. A kényelem, és a mindennapi betevő megléte, nem jó tanácsadó. Ha nem fordulunk a tudás, a tudatos hagyomány- és nyelvápolás felé Apáczaink intése nyomán „dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni”. Százszor hallottam: nem lehet! Nincs kivel. Elsősorban azok a vezetők állítják ezt, akik újraválasztásuk érdekében igyekeznek saját baráti körükre redukálni a magyar közösségeket. Így és ennyire értik megmaradásunkat. Csoda, hogy ebben a 136 nemzetiséget számláló városban nem ismerjük a magyarok pontos számát. Nekifogtam és kiírtam a telefonkönyvből a magyar nevéket és kutatom a nem magyaros nevű magyarokat, a vegyes házasságban élőket is. Közel nyolcszáz magyarral számoltam, és kérdőíveken faggattam őket, mit szeretnének. Nehezen megy, mert nem az a legnagyobb gondjuk, hogy magyarságukat ápolják. Igazat szólva nem is értik mire való lenne ez nekik, amikor a beilleszkedés, a svédesedés minden eddig nem is álmodott igényüket kielégíti. Emberi tulajdonság, hogy oda fordítjuk erőnket, ahonnan rögtöni hasznot remélünk. Az ide több sorozatban kikerülő magyarokat elsősorban a pénz érdekelte és érdeklí most is. Nincs ebben semmi kivetni való. Megtanulták a nyelvet, iskolákat végeztek, mesterséget váltottak, ha kellett, berendezték néhányszor az otthoni és az itteni módosabbak mintájára a lakásukat, kocsit vásároltak, családonként többet is, és volt, aki házat szerzett. Van, aki ma is erre esküszik, ennek részleteiért dolgozik. Ők azok, akik hajtják magukat. Egy másik kategória, elengedi magát, iskolából iskolába költözik, ha dolgozott valamikor, akkor munkanélküli segélyéből él, de olyant is, nem egyet ismerek, aki évtizedes ittléte alatt nem dolgozott még. A svéd állam minden állampolgárát eltartja. Az, aki nálunk szerényen élt, itt segélyből jobban él, ha szerény képességű és kis képesítésű, és ha dolgozna, akkor se élne sokkal jobban. Ez az egalizáló társadalmi gyakorlat hátulütője. Azt hinné az ember, hogy éppen ezekkel a magyarokkal, akiknek rengeteg a szabadidejük „madarat lehetne fogatni”. Nem így van. Ők a lelombozódtak, a legsértődékenyebbek, a legintrikásabbak. Ismeri a világ a magyart: nem hiszem, hogy van a földön még egy náció, akik egymást olyan mohón, gátlástalanul és primitíven eszi. Ez az átok szétvert már különféle szervezeteket és egyházi közösségeket is. Odajutottunk, hogy ma már ingyen kávé és sütemény mellé sem gyűl össze két tucat magyar embernél több. Még az istentiszteletekre sem. Több olyan magyar értelmiségit ismerek, aki azzal dicsekszik, hogy évtizedek óta megtartotta különállását a magyar közösségektől. Nem szólhatom meg őket, ki tudja miféle sértések, piszkálódások érték őket mielőtt ezt a döntésüket

meghozták. Magam is így tehettem volna, ha a köz érdekében, nem nyeltem volna eleget már balkánosított hazámban...

Mindezek ellenére is lehet! Lehet, mert kell. Mondom az építész fiával, Reményik Sándorral, aki Makkai Sándort méltatva, és nem lehurrogva, kitámadva, fejét követelve, hibáit előszámlálva mondta ezt, hanem a püspök eszét, marandó munkásságát elismerve, az emberi megértés felől közelítve, a kisebbségi lét gyötredelmét, a legnagyobbjaink számára is fogas kérdést jelentő gondokat nem megkerülve, a súly és a kő alatt is nőni képes pálma sorsát választva a *kell*-re, a szükségre esküszik. A mi gondunk, most, és ezután is a *hogya?* a *hogyan kell?* és a *hogyan lehet?* kérdésekre választ keressünk.

Otthon, és itt Svédországban is hiába húzódozunk, az alapoknál kell kezdenünk. Az az előjáróság, amely nem ismeri az „alagsor” tömegeinek érdekeit, szokásait, óhajait, és nem hajlandó aprómunkában értelmessé tenni a maga és a mások életét, nem vezető, hanem uralkodó. Parancsoló, erőszakos, kivagyiskodó. A sokaság az ilyent nem követi, legyen az felcicomázva bármilyen tehetséggel, ranggal, mindenhonnan beszerzett elismeréssel. Visszafogom magam, hogy példát ne mondjak: tele vagyunk ilyen akarnokokkal. A nyugati magyarságot nem úgy fenyegeti a beolvadás veszélye, mint a szülőföldjén otthon maradtakat. Erdélyben a román sovinizmus fenyegetéseivel szemben, ha nem máskor, legalább választások idején összefognak a magyarok. Svédországban nincs olyan veszély, ami előtt kölbeszorított kézzel kellene állnunk, merthogy különben kirabolnak, félrenyomnak, eltaposnak. Ezért aztán itt nincs ellenállás, nincs összefogás. Szótlanul vagy mosolygó sunyítással, jó svédségüket hanghordozásukkal, ruházkodásukkal, hajszínükkel és nevük megváltoztatással igyekeznek magyarjaink előbbre és fennebb lépni a társadalmi elismertetés anyagi és egyéb svéd grádicsain. S ha ez sikerül nekik valamennyire, a sunyítani képtelenek elől átmennek az utca másik oldalára, vagy más módon, igyekeznek elfelejteni nemzetiségüket. Olyan is van, aki gyerekeinek tudatosan nem tanítja anyanyelvét, és tudományosnak hírdetett írásában igyekszik bizonyítani asszimilálódásunk szükségességét. Érdekes, hogy míg mindenféle keleti nemzetiségeknek lapjuk és rendszeres rádióadásuk van Svédországban, a magyarokról, bizonyára megkönnyebbült sóhajtással, levette az állam a kezét, szószólói által kimondva, hogy velünk nincs semmi baj, gyorsan elsajátítjuk a svéd nyelvet, és zokszó nélkül, önkéntesen beolvadunk. És akkor mi egymásra nézünk, csodálkozunk, és úgy teszünk mind azok, akik sohasem hallották, hogy honnan бүдösödik a hal! Ezt itt már nyilvánvaló, otthon is rájönnek erre, azok, akiknek nem takarják el szemüket a szomorú tények elől, mert beolvasztásunk egyre dagadó számjegyei végül is, az erdélyi magyar nép elszegényedésének és magára maradottságának eredőiből növekednek, és bizonyára megcáfolhatatlanul is, a keserű „önkéntesség” elszaporodásával.

3.

Lassan kinyílnak előttem is az északi világ forgásában eddig meghúzódó emberek, telítődnek a körülöttünk kirajzolódott energiamezők, véletlen kapcsolatok áramoltatják közös akaratunk, emberségek fonódnak, hiszen közösségi lények vagyunk, ha letagadjuk is ezt. Egyik közösségnek tanári képességem jelent valamit, a másik a magyar szövegek öréneke hívott, segítettem bölcsészhallgató diplomavizsga dolgozatát tisztábbra csiszolni, elbeszéléskötetet szerkesztettem baráti kérésre, és írtam reklámot utazási irodát alapító kolozsvári fenegyereknek, ötletem alapján működött néhai könyvtáros feleségem nevével házi kölcsönkönyvtáram, az egyik Magyarországra hetenként robogó buszban könyvtár, az olvasók, ha kedvük van zsebkönyveimet olvashatják. A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége által alapított *Anyanyelvünk Közösségben* megbíztak a távoktatás tervének felvázolásával. Gyakorlatba ültetése, a mostani helyzethez való igazítása még várat magára. Folytathatnám a felsorolást, de ennyi talán elegendő ahhoz, hogy bizonyítsam ráérzésemet arra, amit *Borbándi Gyula: Megmaradni a magyar nyelven és kultúrában* című írásában tisztánlátóan így fogalmaz: „A nyugaton élő magyarok hajdani politikai töltetű szerepe és munkája lényegében kulturálissá vált, ami a magyar nyelv és a hagyományok ápolásában, művelődési értékek megőrzésében és védelmében, a magyar tudáskincs és ismeretanyag gyarapításában a fel-növő ifjúság magyar szellemű nevelésében nyilvánul meg.”

A magyarságmegtartásban fontos munkának a legfontosabb területe az iskola. Svédországban lehetőség van arra, hogy az általános iskolákban anyanyelvi oktatásban is részesüljenek az erre jelentkező tanulók. Tapasztalataim szerint a heti egy órában elsajátítható anyanyelvi tudás egyaránt függ a tanító és a szülők képességeitől, igyekezetétől. A tanítók megválasztásában, a tananyag meghatározásában az esetlegesség az általános. Számosan tanítanak képesítés nélkül, és többen vannak, akik magyar tanári képesítéssel nem taníthatnak, mert nincs számukra katedra. A svéd hivatalosságok gyakorlata nem segíti a magyarul oktatók szakmai tudásának felmérését, ellenőrzését, megmérettetésüket, hogy mindig a legképzettebbek kerüljenek katedrára. Az anyanyelvi oktatás minőségével nem gondol a svéd iskola, ezt az oktatók lelkiismeretére bízta. Mint máshol, itt is a személyes kapcsolatokon múlik minden. Ez a sokszor kenyérharccá silányuló vetélkedés gyakran egymás ellen tüzeli a többnyire nőkből álló magyarul oktatókat. Az oktatás minőségének javítására alakított *Anyanyelvünk Alapítvány* egyféle közösséggé való átalakulásával majd megszűnésével az oktatók tapasztalatainak egymásközötti kicserélésének évenkénti egyszeri-kétszeri alkalmi is elsorvadtak. Az alapítvány egyik kurátoraként, a szemléletváltás kezdetéül, két dolgot javasoltam:

a.) Mértjük fel a gyermekek és a szülők körében a svéd-magyar keveréknyelv, a zagyvanyelv hatásait, és javítsunk a meglévő áldatlan helyzeten.

b.) Létesítsünk magyar tanfelügyelői tisztséget, amelynek betöltője folyamatos körútja során a jó tapasztalatok terjesztője, ellenőrzéseivel pedig az igényesebb oktatásra való törekvés kialakítója lehet.

A svéd oktatásban az anyanyelvi ismereteket sem osztályozzák, nem minősítik, ilyenformán a tanító munkáját sem kéri számon. Ez pedig nyilvánvalóan igénytelenséghez vezet, a tanulók és a szülők elégedetlenségéhez, és ahhoz, hogy egyre több gyerek unja a magyar órákat, értelmetlennek tartja folytatását. Ezek után érthető, hogy egyik javaslatom sem talált igénlésre.

Az anyanyelvi oktatás talán legjárhatóbb útja a jövőben a hétfégi magyar iskolák lehetnek. Ennek szép példáját láthatjuk a stockholmi Stuber György vezette iskolában. Itt a tananyag elsajátítása mellett irodalmi műsorokkal, népzenei és népi táncokkal látványossá tett műsorokkal való szereplésre is tanítják a fiatalokat. Ezzel nemcsak anyanyelvük ápolását segítik elő, hanem kiegészítik azt mindenféle tapasztalható nevelési hiány, amely az nemcsak az iskolások körében, hanem a felnőttek között is, egyféle szorongásban, nehézkes kapcsolatteremtésben, esetlenségben is lépten-nyomon megmutatkozik. Ilyen iskola könnyen megvalósítható volna Lundban is, mert ez az egyetemi központ számos magyar értelmiségivel rendelkezik, akik térítésmentesen taníthatnák a legkülönbözőbb szaktárgyakat.

Így olyan minden igényt kielégítő tanári kart alakíthatnánk ki, amelynek többrétűsége kedvelté tenné a magyar nyelven való tanulást a tanulókkal, de ugyanakkor erősítené az itteni magyar értelmiségiek szolgálatkészségét is. A lundin és más nagyobb svéd városok magyar iskolájának kialakításához is még idő kell, amíg beérik, de szükségégre egyre inkább sürgető feladat.

A svéd állam jelezte, hogy leveszi kezét a magyar anyanyelvi oktatásról, jelenleg még mindenütt egy-egy magyar tanár, tanítónő vagy ügyesen helyezkedő valaki megfelelő fizetésért foglalkozik a magyarul is tanulni óhajtó iskolásokkal. Nyelvünk, ha nem ápoljuk, kopik, más nyelvekkel keveredik. Egykori itteni neves nyelvtanárunk megállapítása, hogy egyre többen vannak, akik még nem beszélnek helyesen svédül, de már nem tudnak helyesen magyarul. Kik tanulnak magyarul? Elsősorban azok, akiket otthonról ösztökélnek arra, hogy ápolják anyanyelvüket, és azok, akiknek egyetemi továbbképzésükhöz jól fog a magyar órák nyomán szerzett pontszám. Az anyanyelvi oktatás nemsokára magánügy lesz Svédországban, és ez szemléletváltásra kell, hogy ösztönözze a szülőket, fiatalokat, mindenkit. Éppen a váltásra felkészülve alakította a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége az *Anyanyelvünk Alapítványt*, amelynek szép terveit voltak. Tanárutánpérezés, nyelvvörködés különféle lapocskáinkban, nyelvi táborozás, hétfégi iskola, nyelvjavító, hagyományápoló könyvsorozat, szoros kapcsolattartás a Duna televízióval, az Anyanyelvi Konferenciával stb. Csakhogy az *Anyanyelvünk Alapítvány*, mert elfogyott a pénz, *Anyanyelvünk Közösség* néven átalakult valamiféle tömörüléssé, amely időnként félszázánál több magyar tanár, néhánynapos együttlétét segítette elő, aztán a szervezetlenség eredményeképpen pedig olyan, a magyar nyelvet tanítók egyesületévé alakult, amely hangzatos néven kívül nem sokat

nyújt az anyanyelvápolásban és a magyar nyelvet oktatók továbbképzésében. A legutóbbi találkozójukon mindössze hárman jelentek meg.

Az *Anyanyelvünk* könyv vagy füzet sorozat kiadását magam kezdeményeztem. Első kötetének anyagát, az általam alapított és szerkesztett, de támogatás híján, csak a 22. kötet kiadásáig jutott Erdélyi Kiskönyvtár tartalékából merítettem, és az akkor még tevékeny Lázár Oszkár lundi professzor kiegészítéseivel, *Vallomások anyanyelvünkről* címmel, Kolozsváron nyomtattuk. Az *Anyanyelvünk* második elnökének érdektelensége miatt a könyvek egy esztendeig Budapesten hányódtak, de hiába hozattam aztán a magam költségén és az Ilona's Buszvállalat önzetlen segítségével Svédországba a megmaradt hatszáz könyvet, a mai napig nem jutottak el a magyar egyesületekbe. Következő kiadványunk megjelentetését a *Svédországi magyarító szószerdet*-ét, a sorozat rendkívül olcsó első könyvének előre megtervezett, hasznot hozó eladásától tették függővé, vagyis ilyenformán tették lehetetlenné. A felelősségvönásnak még a lehetősége sem merült fel, mert egyrészt szokatlan volt az, hogy a közpénz felhasználásakor, annak visszaforgatását is megterveztem, másrészt pedig a pénztelen *Anyanyelvünk Közösség* is csendben megszűnt, helyette, mint említettem, egy eleve tevékenységénységre ítélt egyesület alakult. De néhány lelkes segítővel mégis sikerült összehoznom a *Svédországi magyarító szószerdetet*, amit a debreceni Dr. Molnos Angéla erkölcsi és részben anyagi támogatásával megjelentettem a visszamagyarításért küzdő lelkes professzorasszony *Magyarító könyvecskéje* ötödik kiadásának mellékleteként Debrecenben. Ebben anyagilag is támogatott a kristianstadi, a lundi magyar egyesület és a svédországi ifjúsági szervezet egyik a nyelvápolást tudatosan vállaló tagja is. A Magyar Ligetben részletekben megjelentettem a *Svédországi magyarító szószerdetet*, amely a Kormos László által szerkesztett internetes újságban, a világhálón használatos szavak magyar megfelelőiből készült gyűjteménnyel együtt ma is olvasható. (www.hunsor.nu)

*

Javaslat az Anyanyelvünk Közösség közgyűlésének
A SMOSZ Anyanyelvünk Nyelvápoló Közössége közgyűlésének

Tisztelt Anyanyelvünk Közösség! Tisztelt nyelvápolók!

Sajnálom, hogy ezen a közgyűlésen nem lehetek jelen, de mint eddig is, a magyar nyelv és irodalom tanáraként, íróként, a Magyar Liget, a dél-svédországi magyarok családi lapja, és az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam szerkesztőjeként részt vettem és rész kívánok venni az Anyanyelvünk Nyelvápolók jeles Közösségének munkájában.

Kérem, hogy ez alkalommal a közgyűlés vitassa meg, fogadja el és iktassa munkatervébe következő javaslataimat:

1.A magyar egyesületek segítségével terjesszük ki a hétvégi iskoláztatást azokban a helységekből, ahol erre lehetőség nyílik. Milyen lehetőségekre gondolok? Ott, ahol a ma-

gyarul tanulók száma eléri a harmincat, és a különféle képzettségű, tanítást vállaló magyar értelmiségiek száma legkevesebb öt, a helyi magyar tanító vagy tanár vezetésével kezdeményezzük a hétvégi iskoláztatás fokozatos bevezetését, a kezdeti szakaszban a meglévő, az órarendben szereplő tanítás kiegészítéseként. Az anyanyelvi oktatásban rendkívül fontos, hogy a befogadó ország nyelvén tanuló magyar oktatásában ne egy, hanem lehetőleg minél több, különféle tantárgyat tanító magyar származású személy vegyen részt, mert ilyenformán a tanulók több tanártól nagyobb szókincre tehetnek szert, változatosabb kiejtést sajátíthatnak el. A hétvégi iskola tanulóit és az ott oktató önkéntes tanárokat az államilag fizetett oktató szervezi. Ha tőlük függetlenül indul a hétvégi iskola, akkor nem számíthatunk támogatásukra, hiszen állásukat féltik a sokszor náluk képzettebbektől. De, ha sikerül őket megnyernünk az ügynek, a hétvégi iskola igazgatóiként fizetett munkájuk eredményességét segítjük, amely mindannyiunk érdeke kell, hogy legyen. Ide tartozik az a tény, hogy a jelenlegi svédországi magyartanítást senki sem ellenőrzi, e nélkül pedig színvonalának javítása elképzelhetetlen. A hétvégi iskoláztatás beindulásával viszont lehetőséget teremthetünk arra, hogy a felkért tanítók és tanárok egymás tapasztalatait kicserélhessék, egymás módszereit megismerve nagyot lépjenek a minőségi oktatás terén.

Ilyen hétvégi iskolát kezdeményezhetnénk Malmöben, Lundban, Helsingborgban és Göteborgban is.

Lundban 41 különböző korú magyar gyermek és fiatal vesz részt a magyar anyanyelvi oktatásban. A hétvégi iskolában óraadó munkára alkalmas értelmiségiek száma több, mint harminc, különféle képzettségű értelmiségi. Van közöttük több tanár, tudományos kutató, matematikus, informatikus, fizikus, orvos, fordító, néhány képzett magyar tanár és tanító is. Amikor a stockholmi Magyar Nagykövetség által is támogatott Peregrinus klub lundi fiókjának szervezéséhez kezdem, csupán az egyetemen 24 magyar címére leltem. A SMOSZ felszólítására bizonyára kedvvel végeznének havonként néhány órás magyartanítást.

Feltételezésem szerint a svédországi magyarok nyelvapolásának kiteljesítése csak szervezésen múlik. A Stockholmban bevált hétvégi iskoláztatás tapasztalatait hasznosítva, ez a forma fokozatosan kiterjeszhető a felnőttoktatásra is, hiszen egy-egy hétvégi előadás témája a legkülönbözőbb korú hallgatóságot is vonzza.

2. Magától érthető az, hogy tanulnunk kell a svéd oktatás és nevelés gyakorlatából is. Lundban például tervezik az ún. osztály-nagyapa nevelői megbízatás bevezetését. Az, hogy minden osztálynak lesz egy nem tanár, nem tanító, egy nem pedagógus, hanem valamilyen mesterségben jártas életgazdag, szeretetreméltó nagytatája, azt a célt célozza, hogy a tanulók közvetlenebbül életközelségbe kerülhessenek. Mint tudjuk, a svéd család hivatalos körvonalán kívülnek tudja a nagyszülőket. A régi nagycsaládos együttélés hiánya bizonyára sokak számára nyilvánvaló. Valószínűleg ebből a megfontolásból létesítenek ilyen, a nagyapai nevelés sokféle területét lefedő nevelői posztokat a lundi iskolákban.

Javasolom, hogy helységenként legyen magyar nagytatája a magyar tanulóknak is. Ehhez persze az kellene, hogy a magyarul is tanuló diákok olykor együtt legyenek. A mostani magyar oktatás Lundban például a tanító vége utazásával valósul meg, amikor iskolától iskoláig rohan egy-egy magyarul tanulóhoz. A hétvégi iskolák fokozatos bevezetése a nagyapa-nevelő munkáját is lehetővé tenné, és így a magyar iskola nemcsak tanítana, hanem nevelne is. Nevelőknek, azt hiszem, nem szükséges hangsúlyoznom, hogy e kettő elválaszthatatlan egymástól

3. Sikerként kell elkönyvelnünk, hogy az anyanyelvünk Nyelvapolók Közösségének első kiadványa a *Vallomások az anyanyelvről* című könyv több száz példánya végre birtokunk-

ban van. A könyvkiadás ügyének annak idején sikerült megnyernem elnökünket, Lázár Oszkárt, aki kiegészítéseivel tette gazdagabbá ezt a hasznos és időtálló kézikönyvet, amelyet magam szerkesztettem és gondoztam. Ez a könyv ötezer koronánkba került, de példányszámainak forgalmazásával könnyűszerrel ugyanennyi hasznot hajt, amelyet terveink szerint következő kiadványunk kiadására fordíthatunk. Kérem, a közösség tagjait segítsenek abban, hogy ez a hasznos könyv eljusson az olvasókhöz.

A következő könyvünk az a Svédországi magyarító szöszedet kellene, hogy legyen, amelynek gyűjtéséhez és szerkesztéséhez a Magyar Liget olvasóit is felkértem. Ez a szöszedet többek között a www.hunsor.nu honlapjáról is letölthető, bővíthető és javítható. Kapcsolatba léptem a Debrecenben élő Molnos Angéla egyetemi tanárral, a *Magyarító könyvecske* szerzőjével, akinek könyvéből maga a magyar miniszterelnök sem szégyellte tanulni, és elértem, hogy a magyarító könyvecske ötödik (!) kiadásának függelékeként a mi szöszedetünk is megjelenhet. Ez azt jelenti, hogy első könyvünk bevételeiből, olcsón kaphatnánk néhány százat a jeles nyelvész háromszáz oldalas kötetéből.

Kérem, hogy vegyék fontolóra ez utóbbi, az előbbieknél nem kevésbé hasznos javaslatomat is, amely egyben az eddigiekhez hasonlóan, önzetlen munkafelajánlásom is e kötet szerkesztésére és gondozására.

Melyhez hasonló jókat kívánok kedves mindnyájuknak, jó munkát, eredményes tanácskozást kívánva szeretettel és nagyrabecsüléssel:

Lund, 2002. május 7.

*

De van itt másféle iskoláztatás is. Lakik itt egy Fodor Béla nevű tánc házas székelyember, aki Arad környéki román feleségével minden magyar parádézaskor fellép, tánc házas iskolát indított évekkel ezelőtt, melynek eredményeképpen már több svéd instruktor is van, aki román és magyar néptáncot tanít. Fodor Béla, ha jól tudom zenei középiskolát végzett, itt folytatta tanulmányait. Az elnöksége alatt működő Akadémiának, ITEK (nevét így fordíthatjuk magyarra: Az Egyetemes (totális) és Alkalmazott Népi Kultúra Intézete) jó oldala, hogy megfér benne minden nemzetiség. Az Intézet tánc házas együttléteit svédül tartja, tanultam velük például a román sárbat táncolni. Otthon valahogyan nem volt erre kedvem, Részt vettem a román tagozat összejöveleiben, alakítottam magyar nyelvápoló tanfolyamot és gyakorlati svéd tanfolyamot is, amelynek az volt a lényege, hogy az idősebb magyarok nyelvtant nem szívlelő tagjaival, nem osztálytermekben bifláztuk a sztereotíp svéd mondatokat, hanem csoportosan kimentünk a piacra, a postára, a bankba, a gyógyszertárba, az orvoshoz stb., ahol svéd tudásunkat a szükséges párbeszédekben próbáltuk fiatal egyetemi hallgató szíves felügyelete mellett. Egy darabig működtek ezek a körök, újabban ismét lehetőség van újraelakításukra. Meghirdettem mindenféle más előadásorozatot, mint például a *Bevezetés az újságírásba*, *A könyvszerkesztés alapeleme*, *Hogyan írjunk naplót, novellát, regényt*, *Keresztül-kasul a magyar történelmen*, *Mit kell tudnunk az erdélyi magyar irodalomról*, *Az Erdélyi Szépművés Céh története*, *Az erdélyi mézeskalács történetet* stb. Nem akadt jelentkező. Talán majd, ha az egyetemi oktatásban itt szokásos pontokkal jutalmaznák a sikeresen vizsgázókat.

A lundi egyetem finn - ugor szakán magyar nyelvet is lehet tanulni. Féléves kurzus utáni a sikeres vizsga húsz pontot ér. A vejem, a malmöi képzőművészeti főiskolán, összesen 220 pontot ért el, ami kitűnő teljesítményt jelent, a lányom miután a fogorvosihoz hasonló foghigiéniai főiskolát végzett, és megfelelő számú pontot szerzett, második unokámra várva, művészettörténetet hallgathatott a lundi egyetemen, mert a felvételi sorrendjét mindenütt az elért pontszámoknak megfelelően állapítják meg. Ösztönző lehet – népszerűsitem is lapomban, hogy a magyarul még valamicskét tudók aránylag könnyen elvégezhetik a magyar nyelvi kurzust a lundi vagy az uppsalai egyetemen, és pontszámaikat így könnyen gyarapíthatják. A Svédországban élő magyarnak számolnia kell ezzel az előnnyel is.

4.

A Lundi Lapot pedig azon célból indítottam, hogy bebizonyítsam a kishitűek előtt, hogy igenis lehet. Svédországban minden magyar szervezetnek van vagy inkább volt valamiféle kis lapocskája, értesítője, amit műsoruk ismertetésére, ilyen-olyan, sajnos többnyire rossz magyarsággal megírt, olykor inkább a rendezvényekre való toborzáshoz szükséges meghívók helyett nyomtatnak. A színvonalaiban példamutató *Új Kéve* egyházi lap, sajátos tematikával, a SMOSZ *Híradója* és a stockholmi Magyar Ház sárga lapja terjedelménél, de szerkesztői beállítottságánál fogva sem tagság- vagy olvasóközpontú lap, hanem többnyire csak vezetőségközpontú. A SMOSZ *Híradója* nemrég örvendetesen megújult, de így sem töltheti be a mindenki által elvárt igényeket. Szükség van olyan lapra (lapokra), amely a közösséghez tartozás érzését keltik az olvasóban. Ha a tagság nem megy el a rendezvényekre, nem jár a magyar klubba (ahol még vagy már van ilyen), akkor az újságnak kell eljutnia hozzá, és benne társai véleményének sokféleségével, közügyeinkről, akaratukról, arról, hogy mit is cselekednének közösen, miért is gyülnének össze alkalomadtán. És főként azért, hogy „Tudjunk egymásról!” Ezt a mindent kibeszélő lapot nem a vezetők írják, hanem egyre többen azok a magyarok, akiknek írásban is gyakorolniuk kell anyanyelvüket, különben kiporlik markukból, mint a Székely Himnuszban a szikla. Nem volt ilyen lap. Ezért indítottam elsőször a *Lundi Lapot*. Ebből nőtt ki a most már az olykor nyolc északi város magyarjainak lapja, a *Magyar Liget*, amely az idén öt estendőös. Külön kihangsúlyozandó, hogy ez a lap ingyenes, semmiféle támogatást nem kap, néhány értő, és mélyen magyar ember közmunkájával sokszorosítjuk, és van jelen a világhálón is. (www.hhrf.org/magyarliget) Innen léphettem tovább, amikor az új évezredben indítottam az *Ághegy* című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamot, amelynek 11. számát szerkesztem. (www.hhrf.org/aghegy) Abban járok, hogy minél több szerzőt sorakoztassak fel ezekben a lapokban. Örömmel jelenthetem, hogy idősebbek és fiatalok is egyre növekvő számban kedvet kaptak arra, hogy véleményüket írásban közöljék. Velük javítom, csiszolgotom - annyira,

hogy ne nagyon fájjon - szövegeiket. Ezt nevezem én a megmaradás iskolájának. Minden lapom ingyenes. Az igazán érdeklődők segítenek írásaikkal, híradásaikkal, a lapok sokszorosításával. Mások bélyeget küldenek és ki-ki a maga magyar egyesületében, sokszorosítja és terjeszti a lapokat. Ilyenformán olykor több száz nyomtatott példányban is megjelenik, de megtalálható a www.magyaronline.net a www.hunsor.nu és a saját honlapomon is. (<http://tarkaroly.ini.hu>)

Eddig az egyesületektől, és országos szövetségétől csupán erkölcsi támogatást reméltem. Talán eljön az idő, amikor a többi svédországi „egyszemélyes intézményekkel” együtt elismerik kezdeményeim jótékony hatását a megmaradásunkért folytatott küszködésben.

Mindkét lapom támogatására (elsősorban nem anyagi támogatásról van szó) Társaság alakult. A nemrég Ághegy-Liget Baráti Társaság (<http://aghegy-liget.hu>) néven bejegyzett közel háromszáz tagot számláló egyesület a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének 35. társult egyesülete.

Van itt éppen elég tennivaló. Fel kellene rázni a magyar egyesületeket. A Lundi Magyar Kultúrfórum például jócskán idejét múlta szervezeti szabályzat alapján működik. Ezelőtt tíz évvel átdolgozták, de még annyi visszahúzó akarok van benne, hogy kedvem volna elrettentő példaként közölni valahol, hadd lássák, miként kell egy jobbra érdemes magyar szervezetből tiltásokkal kirekeszteni a magyarokat, ahelyett, hogy a szabályzat minden betűjével vonzanák őket közös munkára, együttlétre, gondolkodásra, magunkat éltető cselekvésre. Szerkesztettem egy új szabályzatot kimondva félreérthetetlenül a szervezet célját és kisközösségeket alkotó jogát. Ez szolgált alapul előbb a Liget, később pedig az Ághegy-Liget Baráti Társaság szervezeti szabályzatának, és halasztás után újra vitára kerül a Lundi Magyar Kultúrfórum közgyűlésén. Vannak már javaslatomnak támogatói, remélem, hogy a tagság érdeklődőbb része elgondolkozik kissé saját jogain és kötelességén.

*

Alapszabályzat javaslat

1. A szervezet neve:
2. Az egyesület az x-ben és környékén élő magyarok demokratikus közössége. Tagjai, anyanyelvüket, nemzeti hagyományait ápolják, művelődési tevékenységet folytatnak. Támogatják a svéd magyar kulturális kapcsolatokat és a svédországi magyarok beilleszkedési folyamatát.
3. Az egyesület támogat minden sajátos magyar ügyet tiszteletben tartva a nemzetközileg elismert emberi jogokat és köteleességeket, valamint az alapvető szabadságjogokat.
4. Az egyesület tagja lehet bárki, aki az egyesület céljait a magáénak vallja és az egyesület tevékenységét támogatja.

A társaság tagjai tevékenyen részt vállalhatnak a közösség demokratikusan tervezett munkájából, a közgyűlés által megszavazott célkitűzések megvalósításáért. A szervezet egész

tevékenységét a tagság cselekvő részvételére építi.

5. A tagok joga, hogy igényeiknek megfelelő kisközösségeket javasoljanak és alakítsanak és ezek élére vezetőt válasszanak. A kisközösségek tevékenységét a vezetőség összefogja és irányítja, figyelembe véve a tagság javaslatait és elvárásait.

6. Az egyesület legfőbb határozószerve a közgyűlés. Évenként egyszer, legkésőbb március végéig, legalább három héttel előbb meghirdetett időpontban ülésezik. A vezetőség ajánlására vagy a tagság egyharmadának kérésére rendkívüli közgyűlések összehívhatók.

A közgyűlés határozatait egyszerű szavazattöbbséggel hozza.

7. A közgyűlés - demokratikusan - évenként választ vezetőiséget. A vezetőség: elnök, alelnök, titkár pénztáros és tagok valamint körfelelősök. A megválasztott vezetőség elosztja a teendőket. A vezetőség negyedévenként részletes tevékenységi tervet dolgoz ki és annak teljesítését nyomon követni. A határozathozatalhoz a vezetőségi tagok legalább kétharmados jelenléte szükséges. A vezetőség szavazattöbbséggel hozza határozatait.

8. A szervezet aláírás jogát az elnök és a pénztáros, vagy a vezetőség által erre felhatalmazottak gyakorolják.

9. A szervezet anyagi alapjait különféle támogatásokból, adományokból, saját rendezvényeiből és a tagdíjakból biztosítja. A tagdíjat a közgyűlés a vezetőség javaslatára határozza meg, a pénztáros év végéig az elkövetkező évre előre begyűjti.

10. A szervezet könyvvitelét a pénztáros végzi, a közgyűlés előtt egy hónappal szakavatott könyvvizsgáló ellenőrzi.

11. Az alapszabály módosítását a közgyűlés kétharmados szavazattöbbséggel végzi.

Az alapszabály módosítására vonatkozó írásbeli javaslatokat legkésőbb tizenöt nappal a közgyűlés előtt kell eljuttatni a vezetőséghez.

12. Az egyesület feloszlata közgyűlés határozata alapján történhetik, amikor a szavazásra jogosultak legalább háromnegyed része jelen van. Amennyiben a közgyűlés feloszlatai határozatot hoz, a meglévő anyagi eszközök és ingóságok egy – a vezetőség által kijelölt – jótékonyági szervezetre szállnak.

*

Szemléletváltásra kell várnunk a svédországi magyar egyesületek anyagi kérdéseinek minduntalan előtérbe kerülését illetően is. Elterjedt a szokás, hogy az egyesület, ha anyagi helyzetük megengedi, bekapcsolódhatnak a központi irányítás alatt szervezett, társulatokat és előadókat utaztató közösségbe. A vendégeknek legalább tíz helyen kell fellépniük ahhoz, hogy valamennyire kifizetődő legyen a kiszállásuk. Többször is előfordult, hogy egyik-másik kisvárosban mindössze tucatnyi fizető nézőt számoltak, ilyenkor az egyesületnek kellett állnia a kiszállás többletköltségeit. Az olyan egyesületek esetében, ahol a tagság nem éri el a száz fizető taglétszámot, a kiadások gondjai kerülnek előtérbe, amelyek az egyesület valódi céljait, a művelődést, a hagyományápolást, a kellemes társasági élet kialakításának és állandóságának teendőit elfedik. Megfigyelhető, hogy némely egyesület vezetőségének munkája inkább hasonlít valamely jegyirodához, mint a magyarságukat szolgáló közösség céltudatos irányító testületéhez, amelynek legfőbb teendői között előkelő helyet foglalna el a művelődés. Egyelőre a szórakoztatás áll első helyen.

Megkülönböztethetünk a művelődésben tevékeny és a tétlen formákat. Nem

elégedhetünk meg csupán azzal, hogy a különféle előadások hallgatósága legyen. Elengedhetetlenül szükségünk van arra, hogy a sokféle művelődési tevékenységből válogatva, lehetőségeinkhez mérten olyan kisközösségeket alkossunk, ahol szórakozva, tevékeny részvevőként ápolhatjuk hagyományainkat. Ehhez kellenek a Magyar Klubok. Ehhez kellenének a műkedvelő együttesek, a színjátszók, az énekkarok, az olvasóköri, a különféle alkotó körök, a mindentudás iskolái, tanfolyamai. Ezeknek a köröknek nagy előnye, hogy nem kell hozzá sok pénz, mindenütt saját erőből megteremthető és folytatható. A magyar egyesületekhez való tartozás alapja nem a befizetett tagsági díj kellene, hogy legyen, hanem a közösségben, a közösség javára végzett tevékenység. Megmaradásunkat végül is ez szolgálja igazán. Ehhez persze az is szükséges, hogy egyre többen (bátor célkitűzésként minden svéd-magyar), bekapcsolódjanak valamely egyesület valamelyik kisközösségébe.

Ha elfogadjuk a feltevést, hogy Svédországban megközelítőleg harmincötezer magyar él, lelkesítő célkitűzésünk lehetne az, hogy a magyar egyesületek tagjainak száma a jelenlegi hatezer körülénél fokozatosan nagyobb legyen, tehát nemcsak minden hatodik magyar tartozzon sorainkba. Ha nő az egyesületek tagjainak száma, minden bizonnyal nő azoknak a tábora is, akik az aktív részvételben látják a svédországi magyar élet megújításának lehetőségét.

Úgy tűnik tehát, hogy további magyarázatra, meggyőző munkára lesz szükség ahhoz, hogy magyarságunk megtartását főként közösségekben, mégpedig gyakori tevékeny együttlétek alkalmakor gyakorolhassuk. Amíg ezt meg nem értjük minden nemzetársunkkal, addig nem számíthatunk együttműködésükre, és a magyar egyesületek tisztelet kivételnek, továbbra is amolyan tessék-lássék tevékenységre lesznek ítélve.

Úgy látom, mindenütt csak kezdetek vannak. A kezdetek pedig mindig lendületet, lelkesedést hoznak. Feledjük hát a kishitűek sóhajtásaiban gyakran emlegetett lehetlent.

5.

Eljött az ideje annak, hogy a nyugati szórványban élő magyarok úgy fonják szorosabbra kötelekeiket szülőföldjükkel, hogy közben újraértékelik közösségi lehetőségeiket saját környezetükben. Az értelmiség részvétele nélkül sehol sem lehetséges a nemzeti tudat ápolása. A múltban az értelmiség szolgálata, Erdélyben például, magától értődő volt. A svédországi magyarok helyzete azért reményteljes, mert tevékenyebb része olyan erdélyi, aki megszokta a kisebbségi létet, hiszen otthoni mindennapjaiban megtanulta, hogy miként állhat ellen az erőszakos beolvasztás sokféle körmönfont és erőszakos gyakorlatának, közösségi szelleme, közszolgálata jótékonyan hat a legtöbb magyar egyesületben. De mégsem annyira eredményesen, mint szükségből vagy kalandvágyból elhagyott hazájában, mert az

íteni szabadság viszonyai között, a többség példájára, lassacskán elkényelmeseedik, a jobb életkörülmények között beolvadása szinte észrevétlenül bekövetkezik gyerekei vagy unokái életében. Találkoztam már nevüket nemcsak svédesítő, hanem az elegánsabbnak gondolt latinosító, franciásító volt magyarokkal is. Az elidegenedés erősödik minden otthon megélt fiaskó vagy politikai fordulat eredményeképpen. Az ötvenhatosok kibékíthetetlenségét tetézte a decemberi népszavazásért sértődött magyarok tábora. A Kárpát-medence magyarjainak kettős állampolgársága mellett, nem sok igen hangzott el, a nyugaton élő hazánfiainak magyar állampolgárságáról sem. Pedig mi nem kívánunk munkát vállalni az anyaországban, a magyar állampolgárságot érzelmi okokból vennék fel, vagy kérnének vissza. Ilyenformán a nyugati magyarság is a magyarság mostohagyereke. És mégis erős a kötődésünk az anyaországhoz. De a haza eltető figyelme nélkül az érzelmi szálak fokozatosan elsenyvednek.

A szemléletváltás szükségességét hirdetem abban is, hogy a jövőben a magyar egyesületek tevékenységének középpontjában álló művelődésben az eddiginél is nagyobb szerepet kapjon az értelmiség. Az *Ághegy* alkotóinak összeírását folytatva bizonyítottan vélem, hogy nagyrészüket még nem sikerült közösségi szolgálatra készíteni, hogy az egyesületekben való kellemes együttléteket hasznosabb együttlétekké alakítsák. Irodalmárok, zenészek, képzőművészek, előadóművészek, tanárok, orvosok, műszaki szaktekintélyek hada él itt északon, akikben még nem hunyt ki a hivatástudat, ha tisztelettel szólítjuk őket, a felnőttek nevelésében csodákra képesek. Erre vállalkozott alakulásakor az *Ághegy- Liget Baráti Társaság*, s ha sikerül elnyernie a magyarok országos szövetségének és a hazai művelődési intézmények folyamatos támogatását, munkája eredményességében nem kétkelhetünk.

Ugyancsak valamiféle fordulatra lesz szükség a nyugati országokban élő magyar anyagi támogatását illetően is. Megszokottá vált, hogy a jómódúnak ítélt magyar szórványok valutával és mindenféle más anyagiakkal támogatják a hazai és a környező országok magyar egyesületeit. Svédországból például rendszeresen kórházi felszerelésekkel és berendezésekkel tele vagonok és teherautók indulnak a Wennesz László vezette Svéd-magyar Segélyszervezet irányításával, a Lencse Tibor Baráti Társaság Kárpát-medencei árvákat támogat, Tamás Gábor könnyűzenei koncertjeivel többek között a beregszászi színházat, többen, de nem elegendő a Duna Tévét.

A különféle támogatások lehetséges hosszú felsorolásban előkelő helyet érdemel, a Veress Zoltán alapította Erdélyi Könyvegylet (EKE), amely erdélyi írók könyvkiadását segíti, és ezért az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) díszoklevelét is joggal kiérdemelte. Itt álljunk meg egy pillanatra, mert nem kerülhető meg a kérdés: Ki támogatja a skandináviai magyar írókat? Mert-hogy vannak ilyenek, mégpedig az északon élő magyarokhoz viszonyítva szép

számban. Otthon nem juthatnak támogatáshoz, nem is folyamodnak támogatásért, szóba sem jöhetnek, hiszen olyan országban élnek, ahol az otthoni hiedelmek szerint „lazából fonják a kerítést”. Közös kiadványuknak az *Ághegy* című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyamnak sem jut támogatás. Jeles költőnk, Sente Imre is csak egy –egy kerek születési évfordulóján láthatta nyomtatásban könyveit, amikor a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége indított gyűjtést számára. Nyilván az itteni magyarság, akármilyen jó anyagi helyzetben is legyen, képtelen eltartani íróit. Többen, mint például Bartha István és Szöllösi Antal, a maguk költségén hoznak ki egy-egy kötetet. Gulyás Miklósnak, a marosvásárhelyiek segítségével jelenhetett meg két könyve. Kivétel is akad. Sulyok Vincéről és Klein Györgyről nem feledkeztek meg otthon, Kovács Ferencnek is megjelent hazai segítséggel néhány könyve. De a svédül is író Molnár István regényét csak az Ághegyben láthatta viszont nyomtatásban. Hegedűs Zsoltnak a világhálón közkedvelté vált könyve és a magam kötetei például évek óta kiadatlanul hevernek. (Hegedűs Zsolt, *Svédcsavar* című prózai kötetét azért pelenkáztam, mert a szerző kitűnő megfigyelője az elsvédesült bevándorlók életmódjának, írásaiban élvezetes ironiával benne van a mai európai ember attitűdje (viselkedése, modora), jó, ha ebben a tükörben meglátja magát a nyugat után sóvárgó magyar ember, a ferde tükör is ösztönözhet egyenes tartásra, arra, hogy a sisteregve korszerűsödő világból ne vegyük át a felesleges rosszat. Hegedűs Zsolt Kolozsvárról indult vegyész, a munkanélküliség kényszerítette a számítógép elé, s ha már ott ült, ügyes történeteket pótyogtetett és a nagyvilágba, a világhálóra, ahol a magyarul is olvasók Zita néni néven ismerik és kedvelik írásait. Bízom benne, hogy könyvének otthon is sikere lesz.) Az EKE, annak ellenére sem nyújthat segítséget, például az *Erdélyi mézeskalács* című könyvem kiadásához, hogy magam is tagja vagyok az egyesületnek és az Erdélyi Magyar Írók Ligájának (EMIL) is. Vajon nem volna célszerűbb, ha úgy támogatnánk az otthoniakat, hogy előbb a magunk környezetét sem hanyagolnánk el? Mert az otthoniak velünk inkább csak akkor gondolnak, ha kapni akarnak tőlünk. Megmutatkozott ez a decemberi népszavazáskor is, amikor alig hallottunk a nyugati szórványban élők magyarok magyar állampolgárságának jogosultságáról.

Hasonló ferdeséget mutat a Stockholmi Magyar Képzőművészeti Egyesület, amelynek népszerűsítéséért könyvet szerkesztettem tíz éves évfordulója alkalmából. Tagjainak névsorából és tevékenységéből is leszűrhető, hogy az egyesület nem foglalkozik a svédországi magyar képzőművészekkel. Megritkult kiállításait az otthoni képzőművészek munkáiból (állítólagos adományából) rendezi, jó szolgálatot tesz népszerűsítésükre. hogy miért kezeli mostohagyermekként a Skandináviában élő magyar alkotókat az megmagyarázhatatlan, ha csak nem az vállalkozás anyagi oldalát vesszük vizsgálat alá. Az áldatlan helyzeten segítséget nyújthat a jövőben az Ághegy-Liget Baráti Társaság, amelynek keretében máris számos magyar képzőművész talált megértésre és támogatásra. Ez az egyesület igyekszik

bekapcsolni közművelődési tevékenységébe a svédországi magyar zeneszerzőket, és a különféle előadóművészeket is.

Míndezekből nyilvánvalóan adódik az ésszerű következtetés: a jövőben elengedhetetlenül nagyobb gondot kell fordítanunk „belterjes gazdálkodásunkra”, az értelmiségiek nagyobb megbecsülésével újabb lendületet adhatunk a magyarságunkat megtartó közművelődésnek. Az értelmiségiek szolgálatának pedig szerves része kell, hogy legyen a hazagondolás, a szorosabb kapcsolattartás az összes magyar népművelő intézményekkel, kulturális szervezetekkel és a tájékoztatás közegeivel, amelyek szellemi hazatalálásunkat elmélyítik, magyar-svéd-magyar kapcsolataink hídját mindnyájunk hasznára karbantartják.

6.

A nyugati magyar emigrációról szinte mindenki pesszimizmussal nyilatkozik. diaszpórák lassú elmúlása csupán idő kérdése. Érdekes és szórakoztató álmodozás előre látni a jövőt. Nekem, amióta meghalt a fiam, nincs jövőm. Csekélyke bátorsággal a szókimondásra innen adódik. Merthogy nincs mit vesztenem. De azért nem értem a pesszimiztákat, nem osztom magatartásukat. Amíg az ember él - remél. Közhely, de igaz. Az én reményem: az unokáim. Ha egyáltalán érdekel ez az évezred, csak azért horgad fel bennem a kíváncsiság, hogy unokám miként ötvözi majd a környezet erkölcsét a tőlem kapott tartással, amelybe igyekszem beleépíteni nyelvünk, történelmünk és minden jó szokásunk. Az itt félreállított bevándorló szidja a svédeket. Nehezen viseli alamuszóságukat, sunyiságukat, mögöttes beszédüket, gyávaságukat. Akárhon is megfordultam - állítom, hogy Romániát és az ott lakók természetét ismerem -, mindenütt láttam és tanultam a jót. Nem értem magyarjainkat, hogy miért nem képesek az otthoni és az itteni jót különválasztani a hitványtól, a túlhaladottól, amely itt is, ott is létezik. Kétkedve néznek rám, amikor nem szégyellem hangos szóval az utcán is magyarul tanítani unokáim. Nem svéd nyelvét kurtítom ezzel, hanem a magyart bővitem. Fiúunokám már öt évesen tudatosan két részben gyarapította szótárát, mindig kiegészítjük a magyart a megfelelő svéd kifejezéssel, a svédet pedig a magyarral. A kifejezéseket is megosztjuk. A svéd „nem van” megfelelője a magyar *nincs*, és azt is érzékeli, hogy ez az utóbbi tömörebb. Hosszú út áll előttünk. A következő száz esztendőől azt várom, hogy nekem is jusson belőle legalább tíz esztendő, hogy mellette és testvérei mellett tanítóskodhassam.

Mi lesz majd a nyugati magyarsággal? Ez is kultúrájától függ. Több olyan embert ismerek, aki negyven éve itt él, de nyelvét nemcsak megtartotta, hanem kiművelte. Olvasással, írással. És nemcsak a szórványokból nyugati szórványba érkezők közül valók ők, akikben nem tudom miért, de erősebb a nemzetiségükhöz való ragaszkodás, mint másokban, hanem anyaországiak is vannak közöttük szép számmal. Ők nem a megalázó kisebbségből jöttek az emberséges kisebbségbe, ők általában csupán csak jómódú polgárok akartak lenni, és szerencsével azzá is vál-

tak. A magam fajtájába mélyen benne maradt az elődöktől örökölt körömszakítási folytatott ellenállás a beolvadás ellen. Ez is egy olyan energia, ami többletként nagyobb munkabírást, szorgalmat fejleszthet bennünk a mindnyájunkat környező eltompulás ellen. Egy közepesnek sem nagy erdélyi magyar író írta közhelyként: *Az ember - lusta állat!* Ha kevésbé lesz az, jövője reményteljesebb. *Ne politizálj, építkezz!* - adta ki a negyvenes években Móricz Zsigmond, akivel apám, Balogh Edgár szervezésében az erdélyi munkást megszemélyesítve, együtt ebédelt egyszer. Háború volt. Mi mindig háborúban vagy háborúk után vagyunk. Építkeznünk kell egyszer már végre, sokat próbált őseink fiaskói ellenére: legalulról fölfelé. A nyugati magyarság nincs nagyobb veszélyben, mint az erdélyi vagy az anyaországi, de veszélyben van, ha a haza lemond rólunk. A fergeteges civilizáció jóvoltából csökkentek és gyakorlatilag megszűnnek a lehetséges emberi kapcsolatok közötti távolságok. És hiszem, hogy lehetségesek ezek a kapcsolatok. Ha a magyarság megmarad otthon, a nyugati magyarság is felvirágzik, és magára talál nemzetisége éltetésében. A zsidóság is megmaradt és pompázik világszerte. Az ész teremti a reményt.

Jót cselekszik az, aki a világba szerteszét kalandozó magyarokat gondolatok köré csoportosítva összegyűjti, együttgondolkodásra készíti. A nyugatiak sikereinek előszámlálása mögött, ha a gyűjteményes ember nem is akarja, kivillan önmagukkal való küzdelmeiknek a színe, a szaga, és titkolva is kiderül, hogy a vándorbot és a hazát keresés a világban nem éppen sétalovaglás. És az önmagunkban járt utat nemcsak bölcsességgel mérik, hanem idegrángató fájdalokkal, üres lélekbe-markolásokkal, lemondással és sírig tartó fészkelődésekkel, mint amikor valaki nem a neki való készruhát hordja, és sehogy sem érzi jól magát benne. Könyvtáros ismerősöm negyven év langyos belenyugvás után bevallotta, hogy a megnyugvás igazi ösvényein visszatér anyanyelvéhez. Egy másik Kolozsvárról kivándorolt, magabiztosan, de azt hiszem, némi döbbenettel állapította meg magáról, hogy az itt töltött évtized alatt semmit sem változott. Van lakása, kocsija, több mindene, mint otthon, de valahogyan növekednie kellett volna lélekben, öntudatban, magabiztonságban, kultúrában. Nem volt magára ideje. Otthon havonta elolvasott egy-egy könyvet, színházba járt, érdekelte a jelenkori irodalom. Itt, mert akarta két munkahelye is volt, robotolt. Lassan a legjobbak is kiégnek így. Amikor két évben egyszer hazagurul Volvoján, az otthoniak csak élete külsőségeit látják, és magukat is hasonló anyagi körülmények között képzelik, de irigységük sem tudja legyőzni azt, amit sokadik érzékükkel felfognak, és letagadni sehogy sem tudják, hogy rokonuk, barátjuk, ismerősük nem az, aki volt, emberileg kevesebb, még panaszkodni sem képes. Az otthoniak elvagyódása természetes, taszítja onnan őket minden anyagi rendezetlenség, kilátástalanság, farkas-erkölcs, politika, az erőszakos elnemzetlenítés réme. De anélkül, hogy lebecsülnék a szülőföld vonzását, otthon tartó erejét, tudva tudjuk, hogy most a kivándorlás legfőbb akadály a „fából vasfüggöny”, amelyet immár nemcsak az anyaország és Erdély, hanem Románia és az azon túli balkán előtt emelnek az európai egyesült országok.

Ne hitegessük magunk, a különféle ígéretések és a látszat - szolidaritás amolyan "mögöttes beszéd", amit a diplomáciából mentenek át a nagymenők a vérben forogó szemű irigyek megnyugtatóására. Százhusz év lemaradásunkra még rádobhatunk néhány lapáttal, kinek kell egy munka helyett csencselésre, mások átverésére szokott népeiséggel tele ország, kinek kell a civódó és ráadásul koldusszegény erdélyi magyar? Román zászlóval egyelőre nehezen boldogulunk Európában. Ez annyira nyilvánvaló, hogy már a felvilágosult erdélyi románok is hajlanak az önálló Erdély gondolatának elfogadására. A magam részéről már a változás után megalakítottam az egyszemélyes Erdély Pártot. Na nem azért, hogy hazámat területileg elszakítsam Romániától. Megtették ennek ellenkezőjét a nagyhatalmak szemrebbenés nélkül. Mintha mindannyian hiányoztak volna a térségünk történelmét ismertető tanórákról De azóta lezajlott nálunk néhány népvándorlás. Mindig hátrányunkra. Erdélyt elnyelte a Balkán és felismerhetetlenül átalakította. Ezért nehéz dolga lesz az egyesülni kívánó Európában. De Európa újra beléphet Erdélybe. Legyünk azon, hogy minden javával, minden eszet, lelket serkentő jó tulajdonságával ismételten belépjön meggyötört vidékeinkre, és ott táborot verjen, embert is neveljen. Sikerülnie kell ennek a dolognak, hiszen mi, a nyugatra kitántorgott magyarság vagyunk, és remélem, leszünk ezután is - Európa szerelmes kalauza. A magam részéről, józan jelenlétással kompszerepet vállalhatok. Mert még mindig, nemcsak felhőtlen, napfényben sziporkázás az ingázásunk, hanem emberi satnyaságokkal, politikai viharokkal, rosszindulatokkal, kételkedésekkel terhes. Addig is, amíg a híd épül, a Házsongárdig jár majd ez a komp.

Fontosnak tartom, hogy őseim folytatója lehettem, és leszek ezután is Teleki Béla meghatározását igenelve, magamat nem előtérbe nyomva, szívós munkása, soha nem a hatalomnak, a hatalmaskodóknak, a maguknak kaparóknak, hanem a az erdélyi magyar polgárnak, a jóakarató egyszerű embereknek, akiknek „megmaradását” az előljároság elsősorban a maga helyzetének jobbításával, néha csakis azzal kívánja szolgálni.

Erdélyi vagyok és leszek mindhalálig. Vallom, hogy a világon valahol otthon kell lennünk. És ezen ez az évezred amúgy is megállíthatatlanul atomizálódó emberisége nem valamely határokon belüli térséget, vidéket, megszokott tájat ért majd, hanem az anyanyelvét.

Haikuban így fogalmaztam:

Otthon vagytok a
táguló nagyvilágban:
az anyanyelvben.

És:

Hazámban fázom?
Buggyolálj, óvj, melegíts
édes anyanyelv!

A mindnyájunkat megkeserítő népszavazás kijózanító tanulságát mi már nem feledhetjük. Akinek szeme volt az előre látható eredményt.

Néhány évtizeddel ezelőtt alkalmam volt felmérni, hogy a viszonylagos anyaországi jólétben élő dolgozó személyes könyvtára összehasonlíthatatlanul szerényebb az erdélyi magyarokénál, akik a szigorúan megszábot számú magyar könyveket - amíg hivatalosan és válogatva behoztak valamennyit Romániába, elkapták, később pedig áldozatosan becsempészték az országba, és apránként olyan családi könyvtárakat alakítottak ki, amely magyarországi magánéletükben való megmaradásukat szolgálta. Nyilvánvaló, hogy a „súly alatt nő a pálma” igazsága igazolódott. Az anyaországiak nagy tömege pedig engedett a hazafias érzéseket lényegtelennek, sőt károsnak beállító pártállami tanításnak. A népszavazás előtt *Magyarország nem magyar!* címmel arról írtam, hogy ennek a képtelenségnek az igazát a szavazók döntik majd el, de mégsem hittem, hogy a nem-ek győznek, mert „nem lehet, hogy annyi szív...” ne igennel dobbanjon. A népszavazás a *Mi a magyar?* vita újrafelvételére kell, hogy ösztönözzön. A tényeket nem érdemes letagadni: a külföldön élő magyarok mindössze másfélmillió honfitársuk rokonszenvére számíthatnak. Egyelőre.

Kellett ez a népszavazás. Talán felrázta, felrázza a magyarságot. Nem szabad lelombozódnunk, tudomásul kell vennünk a valóságot, hogy másként cselekedhessünk. Nem használ itt az akarnokság. Egy román fejedelem „Ti nem akartok engem, én akarlak benneteket!” receptje helyett, az egymásmegismerést szükséges kiterjesztenünk, ápolnunk több generáción át, hogy unokáink helyrehozzák, ami helyrehozható.

Erdély még sok értékkel gyarapíthatja a magyar gondolkozást. A szórványmagyarságnak is van mit adnia az anyaországnak, ha az befogadja a világban szétszóródott, de magyarnak megmaradni kész polgárait, akik szívükre hallgatva kibírnak mindenféle „fagyot” ebben a jobbra érdemes évezredben is. Erről írtam, az ezredforduló előtti várakozásunkban, a következő talán még holnap is érvényes sorokat:

Üdvözet Európából

Biharkeresztesnél kiloptam Erdély-részem
 meggyötört magamban
 zsebkendőnyi hegyet maroknyi döglegyet
 hajszálnyi elégtételt nacionalista ferdeséget
 ökölnyi rosszindulatot ökörnyi hetet-hatot
 hajba kapó kamatot kimentaházablakot
 idegrángásból habot szívzörej-lakatot
 sóhajokból kacatot
 ősi-hősök-levegőt tolerancia kergetőt
 becsületbe betörőt érzelmes tekergőt
 ebek harmincadjára holnap tanulságára
 otthon hagytam

és átvágtattam

sokszorosán árván soklóerős kerekas lovon
 repülő agytricklin érzelmemozdonyon
 a megengedhetetlen veszett
 sebességen is túl bazdmegmár mérgezett
 magyarságát temető önmagával szórakozó
 magából kivetkező egymáson lovagoló
 élve temetkező férgekkel ölelkező
 nagy-anyaországi kutyálkodásban seregestül
 zsibbadt kurtakány malackodó
 nyelvtársaim trianonokban zsugorított
 apámföldjén gázoltam keresztül
 elidegenítve értetlenül

jó Kelemen bátyámnál is messze távolabbra
 vitt sanyarú sorsom (az ellenkező irányba
 kellett nékem mennem) utánam sem marad
 senki csak gondolatban *kedves néném* nekem is
 a titkokat mélyen rejtő ködszivacsok itt is tova-
 gomolyognak sebesen – kék sárga tisztán ragyog
 a mértékletes északi világ! van nagypohár söröm
 villanymelegben lubickolok hűtőm csordultig tele
 kicsinyként jött örömök sorjájának lakomban
 mikrómban velem sisteregve pironkodó dundi csirke pirul

lehetnék kanál a lében: svéd-magyarok között önműködő
remete tenger mormolása bölcsködéseink permete
idegen-hideg világból hazajáró kivagyiskodó-lélektorony
könny-lego ábrándból búsmagyar sóhajkupac
Európa laza emlőin itt meglehetősen jól élek
zsugorodó segélyen társadalomszegélyen
nem adtam csak kaptam besétáltam a készbe
évszázaddal előbbre megalázó kisebbségből
emberséges kisebbségbe simán érdemtelenül

vidáman szörfözöm hír-tele-Interneten
cöcörög a modem moco-rog a faxom
hangrögzítöm cseveg sok idegen hangon
komputerem dolgos akkor is ha alszom
belenézhetek minden áldott este a zsugorításra
ítélt kolozsvári kicsi *Szabadság*ba
az álmokat püffesztő magyar közéletbe
világunkat szédítő sok agyat tépő fájlba
olvashatom sorban kised folytatását
az erdélyi erdőkben lihegő in intene-grum
kapatos prostitúciónak

itt is most is a földszinten nem lakik
más társadalmi kategória alattam
vagyok ki otthon koldul kukában turkál
unottan polgárok közt nincs szava
fürdetem magam süket csendbe-hallgatásom
bére ez (s hogy buszjegyem árából kabátot
vehettem az Uffban s hogy mások előtt szégyellve
ezt rögtön lehazudtam) de rengeteg az ingyen
ingem melyeket kivasaltan küldött nekem
csomagoltan lökve a kukába egy északi szívű
ismeretlen férfi egy sápadtan szőke idegen
aki a jótékonykodást így elkerülte
és hányszor cseréltem bútort mit a fogyasztói
társadalom viszketegségben szenvedő
felfelé figyelő tagja kidobott rádiójával
tévéjével együtt mert unta és unja a banánt
és nem veszi észre magát s annyi mindent mi
örökké javításra szorul a körénk ájult ócska jóban

mondhatom fényes konyhán szokásaimat pazarolva élek
beépített itt minden akár a szeplőtelen élet
a kisvárosban az egyetem nagyobb mint otthon
százhuszonhét nemzetiség koccanástalanul lakja
épült ezer éve egyenlősdire a háború két
évszázada nem a „kommunizmus” sem dúlta
a busz kívül belül tisztább mint nálunk a patikus
a lazac sem álom itt egyszerűen csak van
és mellé a világ kelletősen palackozott minden-
fajta keserű - édes kedvet szikráztató bora
hajtja magát persze itt is a dolgozó házat hajót
hétvéget szebbet rögeszmésen többet akar
miközben csoportokba transzírozva eszi
társát a hazáját és magát dadogva felejtő
mohóbbnál is mohóbb svéd-magyar

felzárkóznak és bezárkóznak egykori nyelvtársaim
extra Transsylvaniae non est vita igazát
igazolják és mégis innen csak az látszik
hogy Erdélyben az életnek nincs már java
félve mondjuk ki : jövője sincsen –
itt kékebb az égbolt a zöld sem haragos
tüdőbe való levegő nyugtatja szívünk
és messze hallatszik a rendre épült csend
patyolat pontosság ketyeg a létben
a távolságok egyre rövidülnek de nőnek
a lelketlen emberi lények között
a hatalom már nem a kényelem a szent

a haza innen messze belső-afrikai
brazil-őserdei ausztrál-sivatagi
elzártságban távol belénk zsibbadva
fáj és százszor fölhogad a költői miért
vigasztaló templomaink csaknem egyidőben
tornyosultak és kitántorgott innen is
az ígéret földéjre a századfordulón
több mint egy millió reménykedő
jövémért most én is kitántorogtam Európába
egyszem lányomból kelt félmagyar unokámért

leszünk játékos kedvvel észben közlekedő edények
ha akad még jó bennem az növelje jó nagyra őt
csizmahúzó nyögésem akaratlanul máris elleste
s utánozza már néhány anyámtól örökölt szép szavam
nevetve munkálkodunk hogy „nem van enyém szobámba”
rendre rend legyen mire édesanyja hasából kinő
a családi vázát szépítő északi szőke erdélyi gesztenye
csipetke fruska kis virág s benne a három betű mit
a hitében soha kopasz apám jussomul rám hagyott
a háromnyelvűség bölcsője magától értetődő
természetességgel univerzális legyen

itt ha úgy tetszik bármikor lehúzom a rozsdás rolót
láttam már éppen eleget: szédült világunk folyton
csak maga körül forgott – és ma viszont hiába
spekulál zihálva népem ott a Kárpátok ölében
importált erkölcsökbe kapva keveredve
Biharkeresztesnél hőköl hanyatt vágódik Európa
kifogytunk immár újra kedves édesanyánkból
basák janicsárok vadak elé ájtatos angol
hidegképpel pénzfüggöny épül s lakat a rongyolt
üres zsebűekre – két világ között határsáv –
ex kincses Transsylvania: egykor dugványolt Európa
maganteremő lélekvilág maradj már magadnak
jövőt evő jómadaraknak! – e század nem szül
több jót nekünk s nem lesz több Mátyás és Bethlen

de mit elvettek a nagyok a kő kövön álló alapot
a következő évezredre valót őrizzük a világban
szertesztét szórva is miként a zsidó az esztét
s éltesse a népet, hogy visszajáró gondolatban
téglaként küldjük a reményt: talán az éhesen
ébredő magzat is (mint szikla ha porlik mert
úgy akarja) kibírja sorsát a kemény fagyot
a végtelenülni kész ezer évet

Lund, 1998. november 4.

*

Végezetül még egy sóhajtás.

Csikorog a magyar gazdaság fogata, a valamennyire már megszokott folyamatos ökölrázáson túl is egyre undorítóbban háborog a magyar politika tengere. Eljött az ideje annak, hogy az anyagi jobblétet élő nyugati magyarság átlagos nyugodtságával, európai ismerettségével, jobb tájékozottságával szolgálja az anyaországi változásokat. Amennyire az idegenbe szakadtaknak életbevágóan szükségük van a haza éltető figyelmére, éppen olyan mértékben a hazának egyre inkább szüksége lesz a nyugati magyarokra.

Holnap már nem a határain belül feltérképezhető területtel mérik egy-egy ország nagyságát, hanem a tudással és a jelenléttel a világ meghatározó dolgaiban. Az kellene, hogy Nagy- Magyarország egykori, túlfűtöttségünkben még itt-ott észlelhető nacionalista vágyképe, holnapra alakuljon át bennünk a más nemzeteket semmiben sem sértő, nemes, emberséges küzdelemben, az egész világra kiterjedő honfoglalássá, hogy a felgyorsult egyetemesség következtében mindenütt otthon legyünk benne.

Ebben a jobbulásban, a nyugati szórványokban élő magyaroknak jutó kiemelkedő szerep, új távlatokat nyithat nemcsak a megmaradásukban, hanem sokoldalúságukra épített, okos fejlődésükben is.

* Megjelent a Nyelvünk és kultúránk 2005/2 számában, 27-51 oldal